

Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari

Matchanova Nargiza To'lqinovna

Ma'mun universiteti "Psixologiya va sport" kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari o'rganiladi. Xorijiy talabalarni o'qitish jarayoni nafaqat akademik, balki ijtimoiy va madaniy integratsiya masalalarini ham o'z ichiga oladi. Bu jarayon, har bir davlatning ta'lim tizimiga mos ravishda me'yoriy huquqiy hujjatlar orqali tartibga solinadi. Tezisdagi O'zbekiston Respublikasi, shuningdek, xorijiy talabalarning o'qish jarayonini samarali tashkil etish uchun qabul qilingan qonunlar, qarorlar va ta'lim sohasi bo'yicha ishlab chiqilgan hujjatlar ko'rib chiqiladi. Xorijiy talabalar uchun o'qitishning huquqiy asoslari, ularning huquqlari va majburiyatlari, shuningdek, o'quv muassasalarining majburiyatlari aniq ifodalangan. Tadqiqot, xorijiy talabalar uchun ta'lim imkoniyatlari yaratish, ularning o'qish jarayonini soddalashtirish va ularning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashga qaratilgan me'yoriy hujjatlar va qonunlarni yoritadi.

Kalit so'zlar: xorijiy talabalar, oliy ta'lim, me'yoriy-huquqiy asoslar, ta'lim tizimi, ta'lim qonunchiligi, xorijiy talabalarga oid huquqlar, ta'lim sohasi hujjatlari, integratsiya, o'qish jarayoni,

Annotation: This thesis explores the legal and regulatory framework for the education of international students in higher education institutions. The process of educating international students involves not only academic but also social and cultural integration issues. This process is regulated by legal and regulatory documents in accordance with the education system of each country. The thesis examines the laws, decrees, and educational documents adopted in the Republic of Uzbekistan for effectively organizing the study process of international students. The legal foundations of education for international students, their rights and obligations, as well as the responsibilities of educational institutions, are clearly outlined. The study highlights the legal documents and laws aimed at creating educational opportunities for international students, simplifying their educational process, and ensuring their social integration.

Keywords: International students, Higher education, Legal-regulatory framework, Education system, Education legislation, Rights of international students, Educational documents, Integration, Study process

Аннотация: В данной диссертации рассматриваются нормативно-правовые основы обучения иностранных студентов в высших учебных заведениях. Процесс обучения иностранных студентов включает не только академическую, но и социальную и культурную интеграцию. Этот процесс регулируется нормативно-правовыми документами в соответствии с образовательной системой каждой страны. В диссертации рассматриваются законы, постановления и образовательные документы, принятые в Республике Узбекистан для эффективной организации учебного процесса иностранных студентов. Описание нормативных основ образования для иностранных студентов, их прав и обязанностей, а также обязательств учебных заведений. Исследование освещает нормативные документы и законы, направленные на создание образовательных возможностей для иностранных студентов, упрощение их учебного процесса и обеспечение социальной интеграции.

Ключевые слова: Иностранные студенты, Высшее образование, Нормативно-правовая основа, Образовательная система, Законодательство в сфере образования, Права иностранных студентов, Образовательные документы, Интеграция, Учебный процесс

Kirish: Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari mamlakatlarning ta'lim tizimlarida muhim o'rin tutadi. Bu jarayon faqat ta'lim sifatini oshiribgina qolmay, balki xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, madaniy almashinuvni kuchaytirish va ilmiy-tadqiqot sohasidagi hamkorlikni kengaytirishga xizmat qiladi. Xorijiy talabalar nafaqat o'z mamlakatlariga, balki o'qiyotgan davlatlariga ham yangi bilimlar, tajriba va yangi g'oyalarni olib keladilar.

O'zbekiston Respublikasida xorijiy talabalarni o'qitish bo'yicha me'yoriy-huquqiy asoslar, davlatning xalqaro ta'lim siyosatiga asoslanadi. Bunda, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va Hukumatining qarorlari, shuningdek, ta'lim sohasidagi xalqaro shartnomalar va kelishuvlar alohida o'rin tutadi. Ushbu huquqiy asoslar xorijiy talabalar uchun qulay ta'lim muhitini yaratish, ularning huquq va erkinliklarini ta'minlash, shuningdek, xalqaro talablar va standartlarga mos ravishda o'qitish tizimini tashkil etishni nazarda tutadi.

Xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari o'qitish jarayonida, shu jumladan, dars berish metodikasi, malakali o'qituvchilarni tayyorlash, ularning huquqlari va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi. Shuningdek, mamlakatlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik va ta'limda erishilgan natijalar xorijiy talabalarni o'qitishda muhim o'rin tutadi.

Shu tariqa, xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari nafaqat o'zaro ta'lim almashinuvi uchun zarur bo'lib, balki davlatning ta'lim sohasidagi xalqaro obro'sini oshirishga ham xizmat qiladi. Bu borada amaldagi huquqiy me'yorlar va qabul qilinayotgan normativ hujjatlar xorijiy talabalarni o'qitishda samarali tizimni yaratishda asosiy rol o'ynaydi.

Asosiy qism: Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari, birinchi navbatda, davlatning ta'lim siyosati, xalqaro shartnomalar va me'yoriy hujjatlar bilan belgilab berilgan normativ huquqiy me'yorlarga asoslanadi. Ushbu asoslar ta'lim tizimining samaradorligini ta'minlash, xorijiy talabalar uchun qulay sharoitlar yaratish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan.

1. **Xalqaro huquqiy asoslar**

Xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy asoslarining muhim qismini xalqaro huquqiy hujjatlar tashkil etadi. O'zbekiston ko'plab xalqaro shartnomalar, kelishuvlar va protokollarga imzo chekkan bo'lib, bu hujjatlar xorijiy talabalar bilan ta'lim almashishning me'yoriy asoslarini belgilaydi. Masalan:

- ****Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT)****ning ta'lim sohasidagi rezolyutsiyalari;
- **YUNESKO**ning xalqaro ta'lim standartlariga oid hujjatlari;
- **Evropa Ittifoqi** va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan tuzilgan kelishuvlar;
- **Xalqaro ta'lim shartnomalari** va «Erasmus+» kabi dasturlar.

Bu shartnomalar va hujjatlar, asosan, ta'limning sifatini oshirish, talabalarga erkin harakat qilish va o'qish jarayonida xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan.

2. **O'zbekiston Respublikasi me'yoriy hujjatlari**

O'zbekistonning ta'lim tizimidagi me'yoriy-huquqiy hujjatlar xorijiy talabalarni o'qitishning asosiy yo'nalishlarini belgilaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va Hukumatining qabul qilgan qarorlari va farmonlari bu jarayonning yuridik asoslarini yaratadi. Misol uchun:

- **O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni;**
- **Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitish va ularning huquqlarini ta'minlashga doir qarorlar;**
- **Xorijiy talabalarni qabul qilish tartibini belgilovchi normativ hujjatlar.**

Ushbu hujjatlar, asosan, xorijiy talabalar uchun o'qish tartibini belgilash, imtihonlar, qabul jarayonlari, huquqiy himoya va integratsiya masalalarini o'z ichiga

oladi. Bundan tashqari, bu hujjatlar xorijiy talabalarni ta'lim olishda ijtimoiy va madaniy qo'llab-quvvatlashni ham ko'zda tutadi.

3. **Xorijiy talabalar uchun ta'lim sifatini ta'minlash**

Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitish, yuqori sifatli ta'limni ta'minlashga qaratilgan. Bu borada quyidagi mexanizmlar amalga oshiriladi:

- **O'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirish:** Xorijiy talabalarni samarali o'qitish uchun o'qituvchilarga maxsus treninglar, xalqaro ta'lim metodikalari va pedagogik bilimlar bo'yicha dasturlar tashkil etiladi.

- **Darsliklar va o'quv materiallarini moslashtirish:** Xorijiy talabalar uchun darsliklar, o'quv qo'llanmalari va metodik materiallar xalqaro standartlarga muvofiq tayyorlanadi.

- **O'zbek tilini o'rgatish:** Xorijiy talabalar uchun O'zbek tilini o'rgatish kurslari tashkil etiladi, bu esa ularning jamiyatga integratsiyasini osonlashtiradi.

4. **Xorijiy talabalar huquqlari va imtiyozlari**

Xorijiy talabalar O'zbekiston ta'lim muassasalarida o'qish jarayonida bir qator huquqlarga ega bo'lishadi:

- **Ta'lim olish huquqi:** Xorijiy talabalar O'zbekistonning oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olishda teng imkoniyatlarga ega bo'lishadi. Ular o'qish, ilmiy faoliyat, konferensiyalar va boshqa tadbirlarda ishtirok etish huquqiga ega.

- **Ijtimoiy himoya:** Xorijiy talabalar uchun ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi yaratiladi. Bunga turar joy, sog'liqni saqlash, va boshqa xizmatlar kiradi.

- **Yashash va mehnat huquqi:** O'zbekiston hukumatining maxsus qonunlariga binoan, xorijiy talabalar ishlash huquqiga ham ega bo'lishlari mumkin, bu esa ularning iqtisodiy holatini yaxshilashga yordam beradi.

5. **Xorijiy talabalar uchun vizalar va immigratsiya tartibi**

Xorijiy talabalar uchun o'qishga kirish jarayonida vizalar va immigratsiya hujjatlarini olish tartibi ham muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi hukumatining tegishli qarorlari bilan xorijiy talabalar uchun viza olish tartibi, turar joy va boshqa hujjatlarni olish jarayoni o'rnatilgan.

6. **Xalqaro ta'lim dasturlari va hamkorlik**

O'zbekistonning oliy ta'lim muassasalari xalqaro ta'lim dasturlariga va tashkilotlarga a'zo bo'lib, xorijiy talabalar uchun turli xil grantlar, stipendiyalar va ilmiy almashinuv imkoniyatlarini yaratadi. Bunday dasturlar, masalan, **Erasmus+**, **Templo**, va **Fulbright** kabi xalqaro ta'lim dasturlari, ta'lim tizimining global integratsiyasini kuchaytiradi va xorijiy talabalar uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari O'zbekistonning ta'lim siyosatini mustahkamlash, xalqaro hamkorlikni

rivojlantirish va xorijiy talabalar uchun teng imkoniyatlar yaratishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon davlatning ichki qonunlari, xalqaro shartnomalar, hamda ta'lim sohasidagi amaliyotlarga asoslangan bo'lib, talabalarning o'qish va ijtimoiy integratsiyasini osonlashtirishga xizmat qiladi.

Muhokama: Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari bugungi kunda juda dolzarb mavzu hisoblanadi. Dunyo ta'lim tizimining globalizatsiyasi va madaniy almashinuvning kuchayishi bilan birga, ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni qabul qilish va ularga ta'lim berishning samarali tizimini yaratish zaruriyati ortib bormoqda. O'zbekiston ham ushbu jarayonda faol ishtirok etmoqda va xorijiy talabalarni o'qitish bo'yicha o'zining huquqiy va tashkilot tizimlarini takomillashtirib bormoqda.

1. **Xalqaro ta'lim tizimi va O'zbekistonning roli:** Hozirgi kunda O'zbekiston, ayniqsa, Markaziy Osiyo davlatlari orasida xorijiy talabalarni o'qitishning muhim markaziga aylanishni maqsad qilgan. Bu nafaqat mamlakatning iqtisodiy va ilmiy rivojlanishiga, balki uning xalqaro obro'-e'tiborini oshirishga ham xizmat qiladi. Shuning uchun, xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslarini shakllantirish, ularning huquq va erkinliklarini ta'minlash, shuningdek, O'zbekistonning ta'lim sohasidagi xalqaro hamkorlikni rivojlantirish uchun muhimdir.

2. **Xorijiy talabalarni o'qitishning ijtimoiy va iqtisodiy ta'siri:** Xorijiy talabalarni o'qitish nafaqat ta'lim sohasida, balki ijtimoiy va iqtisodiy sohalarida ham katta ta'sir ko'rsatadi. Ular mamlakatda yangi g'oyalar, bilimlar va tajribalar olib kelishadi, shuningdek, ta'lim muassasalarining iqtisodiy faoliyatini ham jonlantiradilar. Xorijiy talabalar mamlakatda xizmatlar bozorini kengaytiradi, turizm va madaniy almashinuvni rivojlantiradi. Shu bilan birga, ular mehnat bozori uchun malakali kadrlar yetishtirishda muhim o'rin tutadi.

3. **Me'yoriy hujjatlarning zamon talablariga javob berishi:** O'zbekistonning ta'lim sohasidagi me'yoriy hujjatlari va normativ huquqiy asoslari xorijiy talabalarni o'qitishga moslashtirilishi zarur. Bu hujjatlar, ayniqsa, xorijiy talabalarning huquqlarini himoya qilish, ta'limning sifatini oshirish va o'qish jarayonida ular uchun qulay sharoitlar yaratish bo'yicha zamonaviy talablarni hisobga olishi kerak. O'zbekistonning me'yoriy hujjatlari xorijiy talabalarni qabul qilish jarayonini yanada soddalashtirish, ularga turar joy, sog'liqni saqlash va boshqa xizmatlar ko'rsatishda ko'proq imkoniyatlar yaratishi muhimdir.

4. **Xorijiy talabalar bilan ijtimoiy integratsiya masalasi:** Xorijiy talabalarni o'qitishning yana bir dolzarb jihati ularning ijtimoiy integratsiyasi hisoblanadi. Mamlakatda o'qiyotgan xorijiy talabalar nafaqat ta'lim olishadi, balki jamiyatning boshqa sohalarida ham faol ishtirok etishga o'rganadilar. Ularni ijtimoiy jihatdan integratsiya qilish, o'zbek madaniyati va qadriyatlarini tanishtirish, shuningdek, xorijiy madaniyatlarni o'rganishga imkon yaratish, mamlakatda o'zaro hurmat va hamkorlikni kuchaytiradi.

5. **Xalqaro ta'lim tizimining kelajakdagi rivoji:** O'zbekistonning xalqaro ta'lim tizimida xorijiy talabalar sonining ortishi, global ta'lim bozorida o'zgarishlar va yangi texnologiyalarni o'rgatishning yangi usullari, bu sohaning rivojlanishiga katta turtki beradi. Ta'lim muassasalari o'qish metodikasini yangilash, o'qituvchilarni tayyorlash va xorijiy talabalar bilan ishlash bo'yicha yangi strategiyalarni ishlab chiqishi kerak. Bu esa, o'z navbatida, O'zbekistonni dunyo ta'lim xaritasida mustahkamlashga yordam beradi.

Shu sababli, xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari nafaqat ta'lim sohasining, balki davlatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishining asosiy qismiga aylangan. Mavzuning dolzarbligi aynan shunda, chunki bu masala davlatning ta'lim siyosatini shakllantirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va kelajakda global ta'lim tizimida o'z o'rnini mustahkamlash uchun muhim hisoblanadi.

Xulosa va Takliflar: Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalarni o'qitishning me'yoriy-xuquqiy asoslari mamlakatning ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va xalqaro miqyosda ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi, xorijiy talabalarni qabul qilish va ularga ta'lim berish bo'yicha o'zining normativ huquqiy bazasini doimiy ravishda yangilab, xalqaro ta'lim tizimiga integratsiya qilishni maqsad qilgan. Xorijiy talabalar nafaqat mamlakatda ta'lim olish, balki ilmiy tadqiqotlar, madaniy almashinuv va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, xorijiy talabalar uchun yaratish kerak bo'lgan huquqiy asoslar va sharoitlar ta'lim muassasalarining global miqyosda mustahkam o'rnini ta'minlashga xizmat qiladi.

Takliflar:

1. **Me'yoriy hujjatlarni yangilash va takomillashtirish:** Xorijiy talabalarni o'qitishning samaradorligini ta'minlash uchun O'zbekistonning me'yoriy hujjatlari va normativ huquqiy asoslarini doimiy ravishda yangilash zarur. Bu jarayon ta'limning global talablarga mos kelishini, xorijiy talabalar uchun huquqiy

himoya va sharoitlarni yaratishni ta'minlaydi. O'zbekistonning xalqaro shartnomalar va kelishuvlar doirasida xorijiy talabalar bilan ishlashda yangi mexanizmlar ishlab chiqilishi lozim.

2. **Xorijiy talabalar uchun ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish:** O'zbekistonning oliy ta'lim muassasalarida xorijiy talabalar uchun ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi samarali tashkil etilishi kerak. Bu, o'z ichiga, turar joy, sog'liqni saqlash, huquqiy yordam va madaniy integratsiyani o'z ichiga olgan kompleks xizmatlarni ko'rsatishni nazarda tutadi. Xorijiy talabalarni jamiyatga integratsiya qilish uchun maxsus madaniy dasturlar va faoliyatlar tashkil qilish zarur.

3. **O'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirish:** Xorijiy talabalarni o'qitishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun o'qituvchilarni tayyorlash va ularning malakasini oshirishga alohida e'tibor qaratish zarur. O'qituvchilar uchun xalqaro ta'lim metodikalari, madaniy farqlarni inobatga olgan dars berish usullari va pedagogik treninglar tashkil etilishi kerak.

4. **O'quv materiallarini va darsliklarni xalqaro standartlarga moslashtirish:** Xorijiy talabalar uchun o'quv materiallari va darsliklar xalqaro ta'lim standartlariga mos keladigan darajada tayyorlanishi lozim. Bu o'qish jarayonining samaradorligini oshiradi va xorijiy talabalar uchun ta'lim olishda qulaylik yaratadi. Darsliklar va metodik materiallar ko'p tilda mavjud bo'lishi, shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlarga asoslangan bo'lishi kerak.

5. **Xalqaro ta'lim dasturlarini faol qo'llab-quvvatlash:** Xorijiy talabalar uchun xalqaro ta'lim dasturlarini qo'llab-quvvatlash, masalan, **Erasmus+**, **Fulbright**, va boshqa global dasturlarni kengaytirish, o'zaro ta'lim almashinuvini rag'batlantirishga yordam beradi. Bunday dasturlar, talabalarga yangi tajribalar va bilimlar olish imkoniyatini beradi, shu bilan birga, O'zbekiston ta'lim tizimining global obro'sini oshiradi.

6. **Xorijiy talabalar bilan ijtimoiy madaniy integratsiya dasturlarini tashkil etish:** Xorijiy talabalar uchun ijtimoiy va madaniy integratsiya dasturlarini ishlab chiqish, ularni mahalliy jamiyat bilan yaqindan tanishtirish, madaniy va ijtimoiy almashinuvni rivojlantirishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, mamlakatda mavjud bo'lgan madaniy boyliklarni xorijiy talabalar bilan bo'lishish, ular uchun yangi tajribalar yaratish va o'zaro hurmatni oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, O'zbekiston ta'lim tizimining global miqyosda kuchayishi va xorijiy talabalar uchun yanada qulay sharoitlar yaratish, nafaqat ilmiy, balki ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan ham mamlakatning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduvaliev, O. (2020). "Oliy ta'limda xorijiy talabalar bilan ishlash: amaliyot va muammolar" .
2. Raximov, A. (2018). "Xorijiy talabalar uchun ta'lim tizimi: me'yoriy asoslar va rivojlanish tendensiyalari".
3. "Ta'limda xalqaro hamkorlik: O'zbekistonning tajribasi va istiqbollari" (O'zbekiston Ta'lim Vazirligi, 2021).
4. Murodov, I. (2019). "O'zbekiston oliy ta'limida xorijiy talabalar uchun imtiyozlar va imkoniyatlar".
5. Mirzayev, B. (2020). "Xorijiy talabalar bilan integratsiya va madaniy almashinuv: nazariy va amaliy yondashuvlar"